

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2013

EĞİTİMİN BİLEŞENLERİ: ÖĞRETMEN

Bu bölümde Türkiye’de öğretmen politikaları alanındaki gelişmeler incelenmektedir. İlk altbölümde, son on yılda öğretmen politikası alanındaki gelişmeler; ikinci ve üçüncü altbölümlerde Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi’nin (ÖABT) yaşama geçiriliş süreci ve ÖABT’te adayların başarısı; dördüncü altbölümde öğretmen atamaları ve beşinci altbölümde önümüzdeki yıllarda öğretmen politikasını biçimlendirmesi beklenen etmenler ele alınmaktadır.

ÖĞRETMEN NİTELİĞİNİ YÜKSELTMEYE DÖNÜK GİRİŞİMLER

Türkiye’de son on yılda başta öğretmen niteliği olmak üzere öğretmen politikalarında kapsamlı dönüşümleri hedef alan çalışmalar gerçekleştirilmektedir ve bunların başında da Öğretmen Yeterlikleri gelir. Öğretmen Yeterlikleri’ne ilişkin çalışmalara Eylül 2002’de başlanmış, 2006’da Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ve 2008’de Özel Yeterlikleri belgeleri yayımlanmıştır. Öğretmen Yeterlikleri çalışmaları kapsamında Okul Temelli Mesleki Gelişim (OTMG) modeli geliştirilmiştir, OTMG kılavuzu hazırlanmış ve 2011’de pilot uygulaması tamamlanmıştır. Böylece hem nitelikli öğretmenin özellikleri tanımlanmış hem de bu özellikler çerçevesinde öğretmenlerin desteklenmesi için bir mesleki gelişim modeli tasarlanmıştır. Bu gelişmelere karşın ne Öğretmen Yeterlikleri ne de OTMG Türkiye genelinde yaşama geçirilmemiştir. 2002 ve 2014’ü kapsayan dönemde Milli Eğitim Bakanları ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) merkez teşkilatında görevli kadrolar sürekli değişmiştir ve Öğretmen Yeterlikleri ve OTMG’yi somutlaştırarak eğitim-öğretim süreçlerini güçlendirmek bu dönemde mümkün olmamıştır.¹

Pek çok gelişmiş ülkede öğretmen niteliğini güvence altına alan güçlü kurumlar bulunmaktadır. ABD’de hükümetten bağımsız olarak kurulan Eğitici Yetiştirme Akreditasyon Konseyi, Eğitim Bakanlığı’na bağlı tüm eğitici yetiştirme programlarını akredite etme yetkisine sahiptir. Avustralya’da Öğretim ve Okul Liderliği Kurumu, tüm hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının nitelik değerlendirmelerini yürütmektedir. Almanya 2000’lerin başıyla birlikte tüm ülke genelinde uygulanması zorunlu öğretim standartları ve öğretmen yetiştirmede kalite güvence sistemi oluşturmuştur (Kutu 1).

Ancak, bu kurumlar sadece gelişmiş ülkelerle sınırlı değildir. Örneğin, Hindistan 1993’te Ulusal Öğretmen Eğitimi Konseyi’ni ve 1994’te Ulusal Değerlendirme ve Akreditasyon Konseyi’ni oluşturmuştur. Bu kurumların tamamının ortak amacı hizmet öncesi öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişim süreçlerinin sürekli iyileştirilmesi ve öğretmen niteliğinin kabul edilebilir bir düzeyin altına düşmemesinin sağlanmasıdır.

1 Öğretmen Yeterlikleri, OTMG ve diğer öğretmen politikalarına ilişkin ayrıntılı açıklama ve değerlendirmeler *Eğitim İzleme Raporu 2009*, 2010, 2011 ve 2012’de bulunabilir.

ALMANYA'DA ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNİN GELİŞİMİ²

2000'lerin başında Almanya, Türkiye'yle eşzamanlı olarak, benzer politika değişikliklerini tasarlamaya ve yaşama geçirmeye başladı. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nın (PISA) sonuçları 2001'de yayımlandığında Almanya'da şok etkisi yaratmış, sonuçlar Almanya'da öğrencilerin dörtte birinin en temel okuma becerilerine bile sahip olmadığını ve Almanya'nın ortalamada Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) gerisinde kaldığını ortaya koymuştu. Bunun sonucunda Almanya'da kamuoyunun ve siyasetçilerin ilgisi eğitim politikalarına yöneldi ve temelini yeterlik standartlarının ve hesapverebilirlik mekanizmalarının oluşturduğu, yapısal eğitim reformunun yaşama geçirilmesi tetiklendi. Bu reformların merkezindeyse öğretmen politikaları bulunuyordu.

Bu çerçevede, 2001'de Almanya'nın 16 eyaletinin eğitim ve kültür bakanlarının oluşturduğu kurul bağlayıcı öğretim standartları ve sonuç odaklı değerlendirme temelinde öğretimin niteliğinin geliştirilmesi ve güvence altına alınmasının sağlanması ile düzenli okul gelişimi için öğretmenlik mesleğinin yeterlikler temelinde iyileştirilmesi konularında uzlaştı. İlgili standartlar Haziran 2002'de hazırlandı ve 2004'te temel öğretim düzeyinde yaşama geçirildi. Benzer biçimde 2004'te hizmetöncesi öğretmen yetiştirme programları için genel ve alan öğretimi standartları oluşturuldu ve bu standartlar tüm eyaletler için bağlayıcı kılındı. Bu standartlar, şu anda tüm hizmetöncesi öğretim yetiştirme programlarının akreditasyonu ve değerlendirmesinin temelindedir. Eylül 2005'te de eğitim ve kültür bakanlarının oluşturduğu kurul, öğretim için kapsamlı bir kalite güvencesi çerçevesini yasalaştırdı. Bu çerçeve 2005'ten beri 16 eyalette etkin biçimde uygulanıyor. Tüm bu gelişmelerin gerçekleştiği 2001-2012 döneminde, Almanya'da temel okuma becerilerine sahip olmayan öğrencilerin oranı neredeyse yarı yarıya azalmıştır.

Öğretmen niteliğini hedef alan benzer politikaların oluşturulması için Türkiye'de 1990'ların ortasından beri çalışmalar sürmektedir: Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), 1994'te hizmetöncesi öğretmen yetiştirme programlarının akreditasyonuna ilişkin kapsamlı incelemelere başlamıştır. Ayrıca 2002'den günümüze Öğretmen Yeterlikleri'ne ilişkin çeşitli adımlar atılmaktadır ve politika tasarımı açısından, öğretmen yeterliklerinden mesleki gelişime, gerekli hazırlıkları tamamlamıştır. Ancak, bu girişimler 20 yıldır somutlaşmamış ve eğitim-öğretim sürecinde herhangi bir etki yaratmamıştır. Bu nedenle, Türkiye'de eğitimin niteliğine katkı sağlama potansiyeli yüksek olan bu değişikliklerin yaşama geçirilmesinin önündeki engellerin belirlenip ortadan kaldırılması gerekliliği 2013'te de aciliyetini korumuştur. 2013'te bu alanda atılan tek somut adım, öğretmen istihdamı için Kamu Personeli Seçme Sınavı'na (KPSS) ek olarak Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi'nin (ÖABT) uygulamaya konulmuş olmasıdır.

ÖĞRETMENLİK ALAN BİLGİSİ TESTİ

Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Aralık 2012'de MEB'in talebi doğrultusunda MEB, ÖSYM Başkanlığı ve Devlet Personel Başkanlığı'nın (DPB) öğretmen istihdamı için KPSS'ye ek bir sınav yapılmasına ilişkin protokol imzaladığını duyurmuştur.^{3,4} Protokol, 2013'te Türkçe, İlköğretim Matematik, Fen Bilimleri/Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Matematik (Lise), Fizik, Kimya, Biyoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Yabancı Dil

² KMK, 2014.

³ ÖSYM, 2012.

⁴ ÖSYM ve MEB daha önce öğretmenlik alan sınavı uygulamasını yaşama geçirmek için adım atmıştır: Ağustos 2007'de KPSS10'a ek olarak Alan Seçme Sınavı yapılması ve bu iki sınav temelinde öğretmen istihdamının gerçekleştirilmesi doğrultusunda 18 Ocak 2007'de Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik'te çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Diğer taraftan Eğitim-Sen'in başvurusu sonrası Danıştay ilgili yönetmelik değişikliğinin yürütmesini durdurmuştur. ÖABT'ye ilişkinse herhangi bir yürütmeyi durdurma kararı alınmamıştır ve ÖABT öngörüldüğü gibi 14 Temmuz 2013'te gerçekleştirilmiştir. Ancak, ÖABT'nin yürütülmesinin durdurulması talebiyle Danıştay'a başvurular yapılmıştır. Bu nedenle yasal sürecin sonuçlanmasıyla beraber öğretmen adaylarının yaşamlarında yeni belirsizlikler ortaya çıkabilir.

(Almanca, Fransızca, İngilizce) alanlarında ilgili ek sınavların yapılmasını karara bağlamış ve ÖABT'nin 14 Temmuz 2013'te gerçekleşmesi öngörülmüştür.

Bu değişiklik sonrası, Genel Yetenek, Genel Kültür ve Eğitim Bilimleri testlerine (KPSS10) ek olarak öğretmen adaylarının ÖABT'yle kendi alanlarından 50 soruyu yanıtlamaları beklenmektedir. Böylece ÖABT ve KPSS10'un yüzde 50'şer ağırlığa sahip olduğu KPSS121 puanının her öğretmen adayı için hesaplanması planlanmıştır ve KPSS121 puanının öğretmen atamalarına temel oluşturması hedeflenmiştir.

Bunun ardından MEB, ÖSYM ve DPB, üç aya yakın süreyle, ÖABT'nin içeriğine ilişkin herhangi bir açıklama yapmamıştır. KPSS'nin öğretmen adaylarının sosyal ve akademik yaşamlarını göz ardı edilemeyecek ölçüde olumsuz etkilediği ve kaygı düzeylerinin tırmanmasına neden olduğuna işaret eden pek çok akademik yayın bulunmaktadır.⁵ ÖABT uygulamasının öğretmen adaylarını nasıl ve ne ölçüde etkilediği önem taşımaktadır. Ancak, KPSS'ye hazırlanan öğretmen adaylarının ÖABT'nin içeriği ve işleyişine ilişkin üç aya yakın bir süre resmi makamlarca bilgilendirilmemiş olmasının, zaten yüksek olan kaygı düzeylerini olumlu yönde etkilemediği varsayılabilir.

ÖSYM, 27 Şubat 2013'te ÖABT konularını, ağırlıkları ve örnek soruları kamuoyuyla paylaşmıştır. ÖABT ile öğretmenlerin alan bilgilerinin ve alan eğitimi becerilerinin ölçülmesi öngörülmektedir. Testte, alan bilgisinin ağırlığı yüzde 80, alan eğitiminin ağırlığı yüzde 20 olarak belirlenmiştir. Sorular çoktan seçmelidir ve alan bilgisi için 40, alan eğitimi için 10 soru bulunmaktadır. ÖSYM her alan için üç veya dört örnek soruyu sınav öncesi kamuoyuyla paylaşmış olsa da soruların doğru yanıtları paylaşılmamıştır.

Alan bilgisi testi için konuların alt başlıkları ayrıntısız ve genel olarak açıklanmıştır. Örneğin, alan bilgisi testinin kapsamı, İlköğretim Matematik Öğretmenliği için analiz, cebir, geometri ve uygulamalı matematik; İngilizce Öğretmenliği için dil yeterliği, dil bilim ve edebiyat olarak belirlenmiştir. Alan eğitimi testi içinse herhangi bir alt başlık belirtilmemiştir. Ayrıca, ilgili basın duyurusu, konu kapsamlarının ve ağırlıklarının neden bu şekilde belirlendiğine ilişkin bir açıklama getirmemekte ve öğretmen adaylarını açıklamalara ilişkin herhangi başka bir kaynağa yönlendirmemektedir. Bu nedenlerle ÖABT'nin kapsamına ilişkin yapılan bu duyuru öğretmen adayları için yeterli düzeyde bilgilendirici değildir. Ayrıca, test konularına en az dört senelik alan öğretmenliği programlarının içeriğinin tamamı dahildir. Öğretmen adayları bu kapsamlı teste Mart, Nisan ve Haziran aylarında hazırlanmak durumunda kalmışlardır.

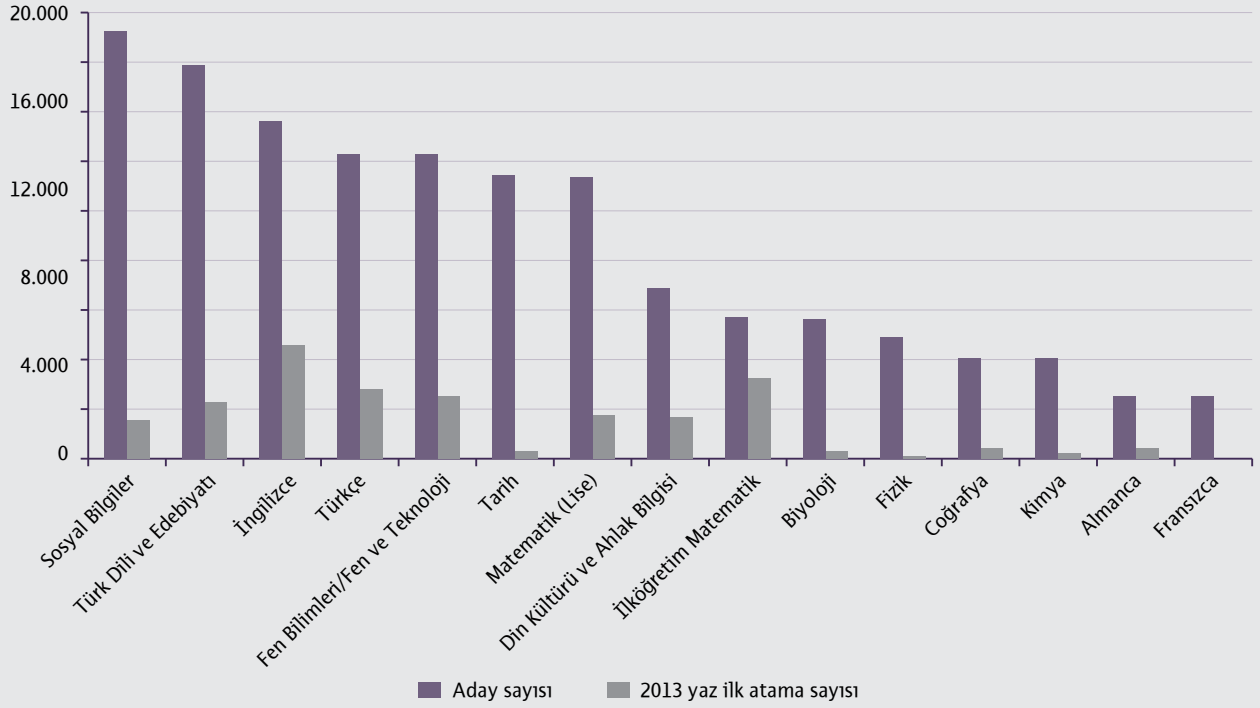
ÖABT'DE ADAY SAYISI VE ADAYLARIN BAŞARISI

14 Temmuz 2014'te ÖABT sınavına 142 bini aşkın aday katıldı. Sınava katılan adayların dörtte üçü Sosyal Bilgiler, Türk Dili ve Edebiyatı, Yabancı Dil (İngilizce), Türkçe, Fen Bilimleri/Fen ve Teknoloji, Tarih, Matematik (Lise) alanlarında sınava girdiler. Bu alanlarda Yaz 2013 döneminde ilk aşamada toplam 24.365 atama yapıldı. Yaz 2013 döneminde ÖABT alanlarında yapılan atamaların dörtte üçü Yabancı Dil (İngilizce), İlköğretim Matematik, Türkçe, Fen Bilimleri/Fen ve Teknoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik (Lise) alanlarında gerçekleşti.

ÖABT alanlarında sınava giren aday sayıları ve 2013 yaz dönemi ilk atamaları arasında anlamlı herhangi bir ilişki kurmak zordur (Grafik 3.1). Diğer bir deyişle, atama yapılan alanlarda daha fazla veya daha az adayın sınava girdiğini söylemek mümkün değildir. Sınava giren aday ve atanan aday sayıları arasında herhangi bir ilişki bulunmaması öğretmen işgücü piyasasında Türkiye'de yıllardır süregelen arz-talep dengesizliğine ilişkin herhangi bir düzelme olmadığına işaret etmektedir. 2013 atamaları, izleyen alt bölümde daha ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

⁵ Sezgin ve Duran, 2011; Gündoğdu, Çimen ve Turan, 2008; Tümkaya, Aybek ve Çelik, 2007; Eraslan, 2006.

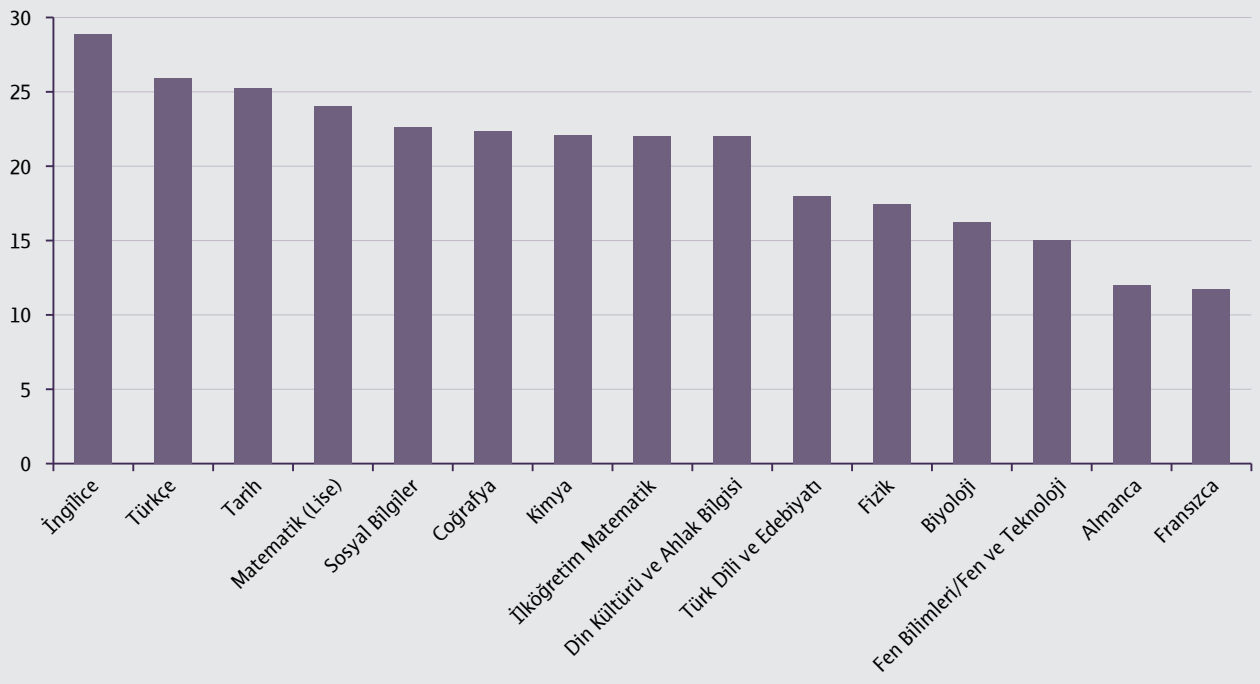
GRAFİK 3.1: ÖABT ADAY SAYISI VE ÖABT ALANLARINA GÖRE 2013 YAZ İLK ATAMA SAYISI

Kaynak: ÖSYM, 2013; MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, 2013.

ÖABT’de alanlara göre öğretmen adayı başarıları incelendiğinde en başarılı öğretmen adaylarının İngilizce, Türkçe ve Tarih alanlarında olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alanlarda adayların ortalama başarıları 50 soruda 25 netin biraz üzerindedir. Öğretmen adaylarının en düşük başarıyı gösterdiği alanlar ise Fen Bilimleri/Fen ve Teknoloji, Almanca ve Fransızca olmuştur. Bu alanlarda sınava giren

GRAFİK 3.2: ÖABT ALANLARINA GÖRE ORTALAMA NET DOĞRU SAYISI, 2013

Kaynak: ÖSYM, 2013.

adayların ortalama başarıları 15 net veya altındadır. Hiçbir alanda ortalama net 30'a ulaşmamıştır. ÖABT'de başarının öğretmen niteliğinin bir göstergesi olduğu varsayılırsa, öğretmen adaylarının ortalama başarılarının düşük olduğu görülebilir. Ancak, adayların içeriğine ilişkin yeterli bilgi sahibi olmadıkları ÖABT'ye üç ay içinde hazırlandıkları gözden kaçırılmamalıdır.

Sınava katılan öğrencilerin KPSS121 başarılarını inceleyen bir araştırma Türk Dili ve Edebiyatı dışında incelediği tüm alanlarda eğitim fakültesinden mezun olmuş adayların KPSS121 ortalamalarının, diğer fakültelerden mezun olmuş adaya göre biraz daha yüksek olduğunu bulgulamaktadır.⁶ Özellikle Fen ve Matematik alanlarında eğitim fakültesi ve diğer fakülte mezunlarının ortalama başarı farklarının diğer alanlara göre daha fazla olduğu dikkat çeken bir bulgudur. Diğer taraftan, araştırmada atamaya temel oluşturan taban puanlar, eğitim fakültesi ve diğer fakülte mezunları arasında farklılık göstermemektedir. Türkiye'de hizmetöncesi öğretmen yetiştirme modellerinin öğretmen niteliğine ne ölçüde katkı sağladığının ortaya çıkarılması için bu çalışmaların devamının gelmesi büyük önem taşımaktadır.

TABLO 3.1: ALANLARA VE MEZUN OLUNAN FAKÜLTEYE GÖRE ORTALAMA KPSS121 PUANLARI, 2013

ALAN	EĞİTİM FAKÜLTESİ	DiĞER FAKÜLTELER
FİZİK	59,68	55,36
KİMYA	61,24	57,04
BİYOLOJİ	62,62	58,77
MATEMATİK	63,27	61,08
TARİH	62,55	61,47
COĞRAFYA	63,44	62,09
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI	60,36	62,58
İNGİLİZCE	61,98	59,42
ALMANCA	59,10	59
DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	63,27	55,35

Kaynak: Safran ve ark., 2014.

2013'TE ÖĞRETMEN ATAMALARI

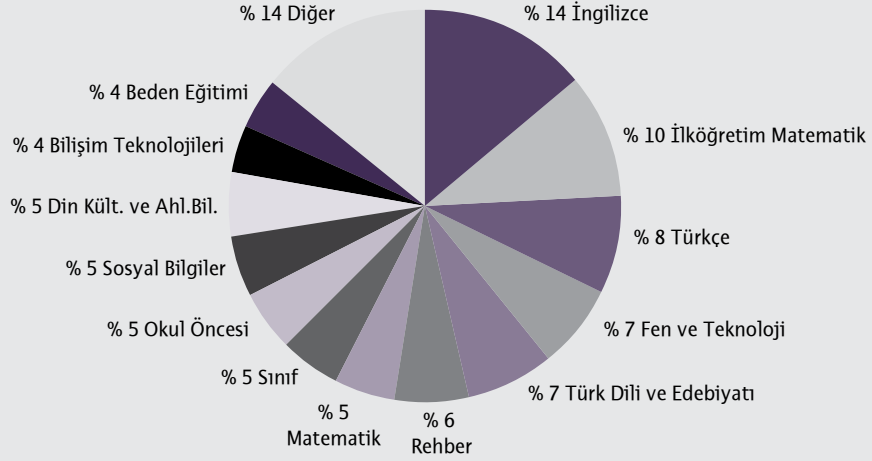
Türkiye'de devlet okullarında istihdam edilen öğretmen sayısı geçtiğimiz eğitim-öğretim yılında yaklaşık olarak % 4 yükselerek 824.450'ye ulaşmıştır. Öğretmenlerin % 6'sı okulöncesi, % 32'si ilkokul, % 31'i ortaokul ve % 30'u ortaöğretim düzeyinde çalışmaktadır. Aynı zaman aralığında Türkiye'de devlet okullarındaki öğrenci sayısında anlamlı bir değişiklik olmamıştır. Bu nedenle, Türkiye genelinde devlet okullarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2012-13 eğitim-öğretim yılında 19,2 iken, 2013-14 eğitim-öğretim yılında 18,5'e düşmüştür. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı okulöncesi ve ortaokulda 19, ilkokulda 18 ve ortaöğretimde 16'dır.

MEB, Eylül 2013'te gerçekleştirdiği ilk atamayla 109 branşta 36.489 öğretmen istihdam etmiştir. Branşlara göre atamaların dağılımı incelendiğinde atamaların % 14'ünün İngilizce, % 10'unun İlköğretim Matematik ve % 16'sının Türkçe ile Fen ve Teknoloji'de yapıldığı görülür (Grafik 3.3).

⁶ Safran ve ark., 2014.

Atamaların % 40'ının bu branşlarda yapılmasının gerekçelerinden biri 2012-13 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda seçmeli derslerin verilmeye başlamasıdır. Bir araştırma, 2012-13 eğitim-öğretim yılında, 5. sınıf öğrencilerinin seçmeli ders olarak yoğun biçimde Matematik Uygulamaları ve İngilizce aldıklarını bulgulamaktadır.⁷ Seçmeli derslerin 2014-15 ve 2015-16 yılında kademeli olarak sırasıyla 7 ve 8. sınıflarda da ders çizelgesine gireceği dikkate alındığında, öğretmen atamalarının önümüzdeki yıllarda da bu branşlara yoğunlaşmasını beklemek yerinde olacaktır.

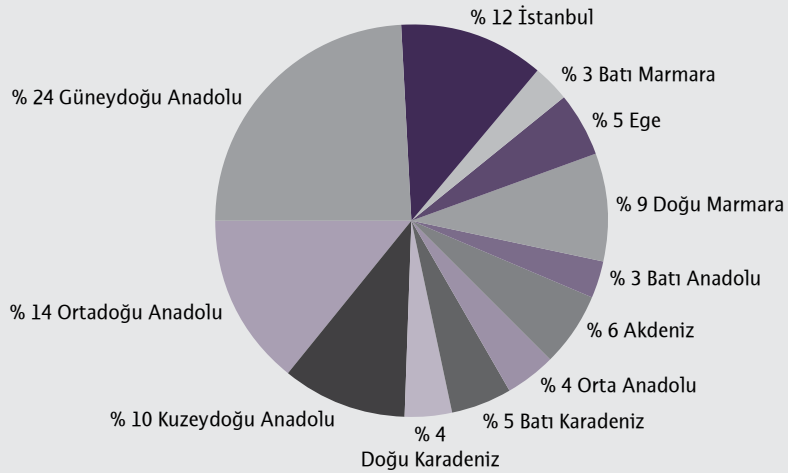
GRAFİK 3.3: EYLÜL 2013 TARİHLİ BRANŞLARA GÖRE İLK ATAMALARIN DAĞILIMI

Kaynak: MEB İnsan Kaynakları Müdürlüğü, 2013 Yılı Sayısal Verileri.

İlk atamaların bölgesel dağılımı incelendiğinde 36.498 ilk atanmanın % 48'inin Doğu Anadolu'ya yapıldığı dikkat çekmektedir. Yeni atanan öğretmenlerin % 24'ü Güneydoğu Anadolu'da, % 14'ü Ortadoğu Anadolu'da ve % 10'u Kuzeydoğu Anadolu'da görevlendirilmişlerdir. Atamaların bölgesel dağılımı branşlara göre çeşitlilik göstermekle birlikte, genel dağılım atamaların yoğunlaştığı branşlarda geçerliliğini korumaktadır. Atamaların Fen ve Teknoloji'de % 42'si, İlköğretim Matematik'te %34'ü ve İngilizce'de % 71'i Doğu Anadolu'ya yapılmıştır.

GRAFİK 3.4: BÖLGELERE GÖRE İLK ATAMALARIN DAĞILIMI

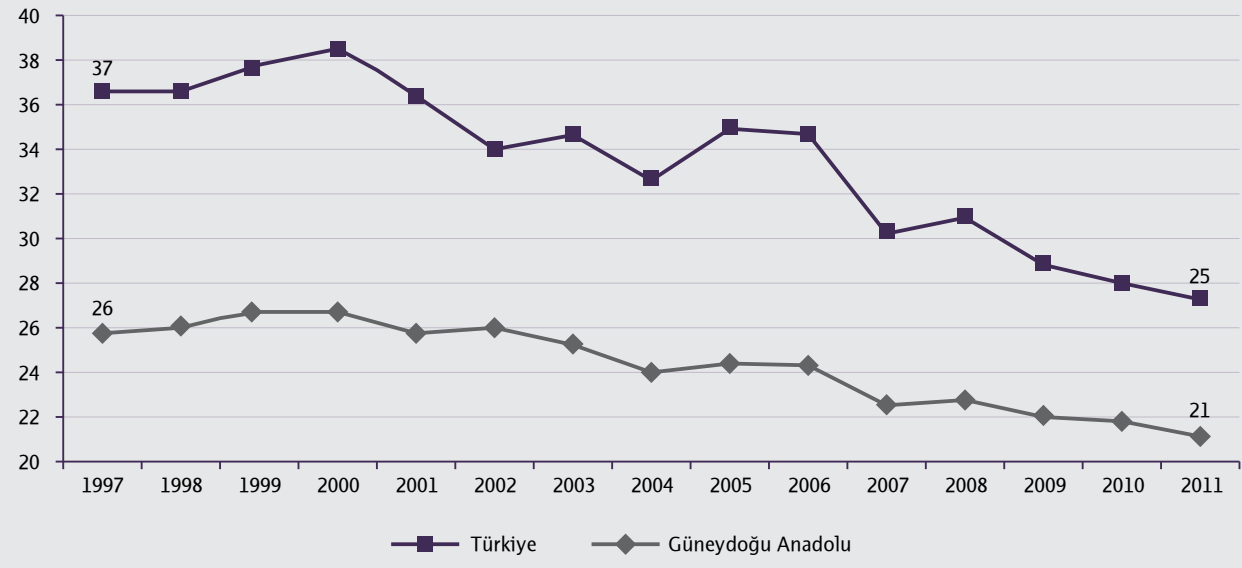

Kaynak: MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, 2013 Yılı Sayısal Verileri.

7 Gürkan ve ark., 2014.

Türkiye’de öğretmen atamaları 1999’da uygulamaya konan Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Okul ve Kurumların Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına ilişkin Yönetmelik temelinde gerçekleştirildiği için, atamaların yoğun biçimde Doğu Anadolu’ya yapılması 2013’e özgü bir durum değildir. Özetle, son on yılda Doğu Anadolu’ya sistematik olarak daha çok öğretmen atanmıştır. Buna karşın, öğretmen başına düşen öğrenci sayılarında bölgeler arasındaki farklılıklar sınırlı ölçüde azalmıştır. Örneğin, 2013-14 eğitim-öğretim yılında ilk ve ortaokullarda Batı Karadeniz’de öğretmen başına 15, Güneydoğu Anadolu’da ise 25 öğrenci düşmektedir. Yıllar içinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı Türkiye genelinde ve Güneydoğu Anadolu’da azalmışken, Türkiye geneli ve Güneydoğu Anadolu arasında halen önemli bir fark vardır.

GRAFİK 3.5: YILLARA GÖRE TÜRKİYE VE GÜNEYDOĞU ANADOLU’DA ÖĞRETMEN BAŞINA DÜŞEN ÖĞRENCİ SAYILARI

Kaynak: ERG (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Bölgesel İstatistikleri kullanılarak).

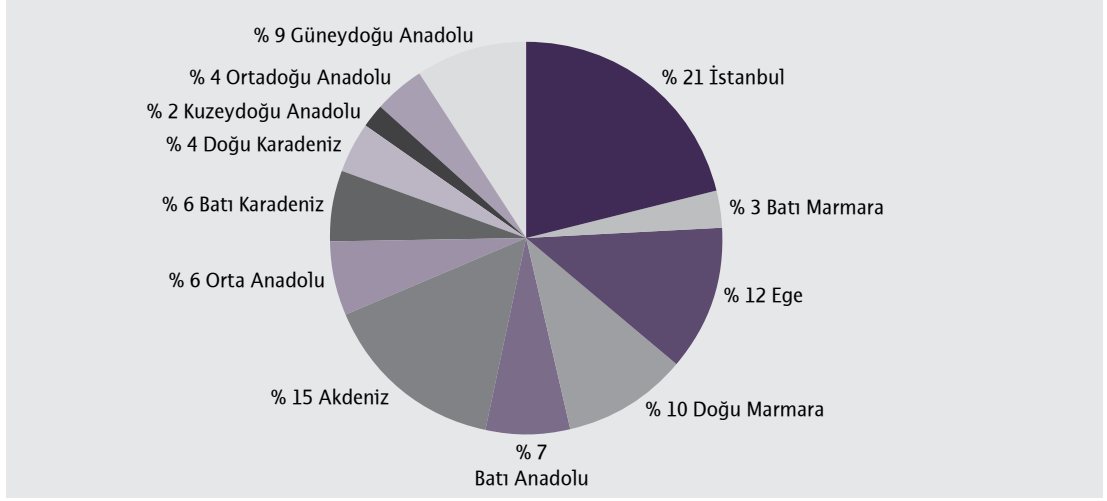
Öğretmen başına düşen öğrenci sayısındaki eşitsizliğin giderilememesinin temel nedenlerinden biri, Doğu Anadolu’da öğretmen devriminin diğer bölgelere göre daha yüksek olmasıdır. Öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği’nin çizdiği sınırlar çerçevesinde farklı okullar, eğitim düzeyleri ve branşlarda öğretmenlik yapabilmekte; isteğe ve öze bağlı olarak istihdam edildikleri illeri değiştirebilmektedir. Bu çerçevede 2013’te 19.003 öğretmen iller arasında yer değiştirmiştir. Yer değiştiren öğretmenlerin % 47’si İstanbul, Ege ve Akdeniz’de, % 2’si Kuzeydoğu Anadolu’da, % 4’ü ise Ortadoğu Anadolu’da yeniden görevlendirilmiştir (Grafik 3.6). Özetle, 2013’te 17.556 öğretmen Doğu Anadolu’ya atanırken, 9.042 öğretmen İstanbul, Ege ve Akdeniz’e doğru yer değiştirmiştir. Ancak, MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü’nün paylaştığı verilerden öğretmenlerin hangi bölgeden hangi bölgeye yer değiştirdiğini belirlemek mümkün değildir. Var olan veriler sadece yer değiştirmenin hangi bölgeye yapıldığı bilgisini içermektedir.

Bu haliyle, öğretmen atamaları ve yer değiştirmelerine ilişkin mevzuat öğretmen açığı olan bölgelere daha fazla öğretmen atanmasını sağlarken, öğretmenlerin yer değiştirmeleri sonucu ortaya çıkan dengesizliklerin önüne geçememektedir. Ayrıca yer değiştiren öğretmenlerin pozisyonları çoğu zaman geçici sözleşmeli öğretmenlerle doldurulmaktadır ve bu durum kamu kaynaklarının verimli biçimde kullanılmasının önüne geçmektedir.⁸ Bu nedenle öğretmenlerin

⁸ ERG, 2012, 2013.

mevcut yer değiştirme olanaklarına sınırlama getirilmeden bölgeler arasında eşitlikçi dağılımı sağlayacak yasal düzenlemelerin yaşama geçirilmesi gereksinimi 2013'te de devam etmiştir.

GRAFİK 3.6: İLLER ARASI İSTEğE VE ZORUNLU ALIşMA YüKüMLüLüğüNE BAğLI YER DEğİşTİRME (GİDİLEN BÖLGELERE GÖRE, 2013)

Kaynak: MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, 2013 Yılı Sayısal Verileri.

MEB, sözü geçen sorunların hafifletilmesi için Ekim 2011'de ğretmen İstihdam Projeksiyonları Stratejileri ve Sistemlerinin Geliştirilmesi Projesi'ni (İKOP) başlatmıştır. Bu proje 4 Haziran 2013'te tamamlanmıştır. Projenin ana hedefi bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) tabanlı sürdürülebilir bir sistem geliştirilerek uzun vadeli insan kaynakları planlamasının yaşama geçirilmesidir. Bu çerçevede projenin üç alt hedefi ğretmen dağılımındaki bölgesel eşitlisizliğin giderilmesi için büyük önem taşır: 1) Bölge/il düzeyinde ve yıl/alan bazında ğretmen arz-talep analizlerinin yapılması; 2) Ulusal, bölgesel ve yerel ğretmen istihdam modellerinin ve bu modellere dayalı strateji belgesinin geliştirilmesi ve 3) Farkındalık yaratma etkinliklerinin düzenlenmesi. Bu erevede MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü, İKOP'un performansının izlenmesi ve iyileştirilmesi için ğretmen istihdamı üzerinde etkili olacak bütün kararlar ve geliştirilen politikaları inceleyip gerekli güncellemeleri yaptığını belirtmektedir. Ancak, politika yapım süreçlerinde karar alıcıların İKOP'un çıktılarından ne ölçüde yararlandığına ilişkin kamuoyuyla paylaşılmış herhangi bir yayın yoktur. Ayrıca, İKOP temelinde üretilen verilerin (bölge/il düzeyinde ve yıl/alan bazında ğretmen talebi ve arzı) düzenli biçimde paylaşılması projenin planlanan çıktılarından biri olsa da, MEB verilerin paylaşılmamasını kararlaştırmıştır. Verilerin veya İKOP'u temel alan düzenli rapor ve araştırmaların kamuoyuyla paylaşılmaması, projenin hedeflerinden biri olan farkındalık yaratmayı güçleştirmektedir.

Öğretmen devinimini azaltmaya yönelik olarak sık tartışılan diğer konular ise zorunlu rotasyon ve teşvik uygulamalarının yaşama geçirilmesidir. Zorunlu rotasyon uygulamasına ilişkin herhangi bir somut adım atılmamıştır ve üst politika belgeleri böyle bir uygulamanın tasarlanması ve yaşama geçirilmesine ilişkin maddeler içermemektedir. Diğer taraftan, hem taslak Ulusal ğretmen Strateji Belgesi ve hem de Mayıs 2014'te Resmi Gazete'de yayımlanan Ulusal İstihdam Stratejisi ğretmen devinimini czlmesi gereken önemli bir sorun olarak kabul ediyor ve gerekli teşvik politikalarının tasarlanmasını ve uygulanmasını öngörüyor.

2011 SONRASI

Hem rekabetçi çoktan seçmeli sınavlarla (KPSS ve ÖABT gibi) öğretmen istihdamı hem de öğretmenlerin bölgesel dağılımındaki eşitsizlikler öğretmen yetiştirme ve istihdam politikalarındaki köklü sorunların belirtileridir. Bu sorunlar 18-20 Kasım 2011'de Antalya'da gerçekleştirilen Ulusal Öğretmen Stratejisi Çalıştay'ında etraflıca ele alınmıştır. Hem KPSS'ye ek olarak alan sınavının yaşama geçirilmesi hem de MEB'in uzun vadeli insan kaynakları planlamasına yönelik modeller geliştirmesi gereksinimi Çalıştay'da dile getirilmiştir. Bunun ardından Kasım 2011'in sonunda Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi'nin ilk taslağı tamamlanmıştır. Taslak, öğretmen politikalarının, hizmetöncesi öğretmen yetiştirme, öğretmen atama ve seçme süreci, aday öğretmenlik ve sürekli mesleki gelişim, kariyer basamaklarının oluşturulması konularında çok kapsamlı bir dönüşüm öngörmektedir. Ancak, ilk taslağın hazırlanmasının üzerinden 2,5 yıl geçmesine ve hem sivil toplum, hem MEB ve diğer bakanlıkların ilgili birimlerinden alınan çeşitli geribildirimlerle taslağın yeniden düzenlenmesine karşın, Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi'nin son hali yayımlanmamıştır. Diğer taraftan belgenin hazırlığının devam ettiği dönemde Türkiye'de eğitim politikalarında kritik değişiklikler yapılmıştır. Temel öğretim kademelendirilmiş, okula başlama yaşı değiştirilmiş, ortaöğretimde program türleri yeniden düzenlenmiş, dershanelerin dönüştürülmesi ve aday öğretmenlik sürecinin değiştirilmesini öngören yasal düzenlemeler yaşama geçirilmiştir. Bu değişikliklerin Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi'nin yayımlanmasını daha da geciktirme olasılığı yüksektir.

Buna ek olarak, önümüzdeki aylarda Türkiye'nin seçim dönemine yaklaştığı dikkate alındığında öğretmen politikalarında kapsamlı bir dönüşüm öngören Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi'nin eğitim politikası gündemine yeniden gelmesinin 2015'in ikinci yarısını bulma riski vardır. Öğretmen Yeterlikleri ve OTMG'ye benzer biçimde Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi'nin yayımlanması ve ilgili uygulamaların yaşama geçirilmesinin sürüncemede kalması ile, hizmetöncesi öğretmen yetiştirme programlarının güçlendirilmesi ve akredite edilmesi; öğretmen adaylarının seçimi ve öğretmen istihdamının yeniden yapılandırılması ve öğretmenlerin bölgesel dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi gibi önemli adımların atılması güçleşecektir. Ayrıca, Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi'nin yayımlanmasının ötelenmesi Öğretmen Yeterlikleri ve OTMG'nin yaşama geçirilmesinin ertelenmesine neden olacaktır.

Türkiye, OECD'nin Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Anketi (TALIS) çalışmasına 2008'de katılmıştır; ancak 2013'te katılmamıştır. ERG, Türkiye'de hizmet-öncesi eğitimden mesleki gelişime pek çok farklı boyutta öğretmenlere ilişkin göstergeleri TALIS 2008'den derlenen veriler temelinde incelemiştir. ERG, mevcut tüm kanallar üzerinden erişebildiği bilgiler temelinde öğretmen politikalarını izlemeyi ve değerlendirmeyi önceliklendirmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'nin TALIS 2013 uygulamasına katılmamış olması Türkiye'deki öğretmen politikalarını iyileştirmeye yönelik kanıta dayalı çalışmaların üretilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. TALIS, hem Türkiye'de farklı okullarda görev yapan öğretmenleri birbirleriyle hem de Türkiye'deki öğretmenleri TALIS uygulamasına katılan diğer ülkelerdeki öğretmenlerle kıyaslama olanağı sunmaktadır. Bu karşılaştırmalar sayesinde üretilecek bilgiler, Türkiye'nin öğretmen politikasına ilişkin pek çok farklı boyutta ne ölçüde ilerleme kaydettiğinin incelenmesini sağlayacak ve Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi, Öğretmen Yeterlikleri ve OTMG gibi önemli politika değişikliklerine ilişkin gecikmelerin öğretmenleri ve eğitim-öğretim süreçlerini ne yönde ve ölçüde etkilediğinin ortaya çıkartılmasına yardımcı olacaktır. Bu nedenle, Türkiye'nin uluslararası karşılaştırmalı araştırmalara katılması veri ve kanıtın çok sınırlı olduğu öğretmen politikası alanında büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- ERG (Eğitim Reformu Girişimi) (2012). *Eğitim İzleme Raporu 2011*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- ERG (2013). *Eğitim İzleme Raporu 2012*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- Eraslan, L. (2006). Öğretmenlik mesleğine girişte kamu personeli seçme sınavı (KPSS) yönteminin değerlendirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 1(1).
- Gündoğdu, K., Çimen, N. ve Turan, S. (2008). Öğretmen adaylarının kamu personeli seçme sınavına (KPSS) ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 9(2), 35-43.
- Gürkan, G., Koyuncu, F., Şaşmaz, A. ve Dinçer, M. A. (2014). *Temel Eğitimin Kademelenmesi Sürecinin İzlenmesi*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı.
- Kamu Görevlerine İlk Defa Atanacaklar İçin Yapılacak Sınavlar Hakkında Genel Yönetmelik, Yayımlandığı Resmi Gazete tarih ve sayısı: 18.01.2007, 26407.
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/01/20070118-5.htm>.
- KMK (2014). Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs of the Länder in the Federal Republic of Germany, <http://www.kmk.org/information-in-english/standing-conference-of-the-ministers-of-education-and-cultural-affairs-of-the-laender-in-the-federal-republic-of-germany.html>
- MEB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü (2013). 2013 Yılı Sayısal Verileri, 2013, http://ikgm.meb.gov.tr/sayisal_veriler.asp?ID=207
- ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) (2012). Basın Duyurusu (10 Aralık 2012) Öğretmenlik Alan Bilgisi Testi (ÖABT), <http://www.osym.gov.tr/belge/1-13857/basin-duyurusu-ogretmenlik-alan-bilgisi-testi-oabt-1012-.html>
- ÖSYM (2013). 2013-Kamu Personeli Seçme Sınavı A Grubu ve Öğretmenlik Sonuçları, 2013, <http://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2013/KPSS1/2013-KPSS%20A%20GRUBU%20ve%20%C3%96%C4%9ERETMENL%C4%B0K.pdf>
- Safran, M., Kan, A., Üstündağ, M. T., Birbudak, T. S. ve Yıldırım, O. (2014). 2013 KPSS Sonuçlarının Öğretmen Adaylarının Mezun Oldukları Alanlara Göre İncelenmesi. *Education & Science/Eğitim ve Bilim*, 39(171).
- Sezgin, F. ve Duran, E. (2011). Kamu Personeli Seçme Sınavı'nın (KPSS) öğretmen adaylarının akademik ve sosyal yaşantılarına yansımaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi [Turkish Journal of Social Research]*, 15(3), 9-22.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2014). Eğitim seviyesine göre okul, öğretmen, şube ve öğrenci sayısı (1997-2011) : Toplam / Öğrenci. Bölgesel İstatistikler, 2014, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/sorguGiris.do>
- TÜİK (2014). Eğitim seviyesine göre okul, öğretmen, şube ve öğrenci sayısı (1997-2011) : Toplam / Öğretmen. Bölgesel İstatistikler, 2014, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/sorguGiris.do>
- Tümkaya, S., Aybek, B. ve Çelik, M. (2007). KPSS'ye girecek öğretmen adaylarındaki umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerini yordayıcı değişkenlerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(2), 953-974.

EĞİTİM
REFORMU
GİRİŞİMİ

Bankalar Caddesi
Minerva Han No 2 Kat 5
Karaköy 34420 İstanbul

T +90 (212) 292 05 42
F +90 (212) 292 02 95

erg.sabanciuniv.edu

ISBN 978-605-4348-86-2